

МАТИЦА СРПСКА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК
ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

MATICA SERBICA
CLASSIS LITTERARUM
ARCHIVUM PHILOLOGICUM ET LINGUISTICUM

Покренут 1957. године
До XXVI књиге (1983) излазио под називом *Зборник за филологију и лингвистику*

Главни уредници:
др Миливој Павловић (1957–1960), др Рудолф Коларић (1961–1962),
академик Павле Ивић (1963–2000), академик Александар Младеновић (2001–2009),
др Јасмина Грковић-Мејџор (2010–)

LV/2

Уредништво:

др ЈАСМИНА ГРКОВИЋ-МЕЈЦОР, др ДРАГА ЗЕЦ, др ГЕРХАРД НЕВЕКЛОВСКИ,
др СЛОБОДАН ПАВЛОВИЋ, др ДРАГОЉУБ ПЕТРОВИЋ, др МАТО ПИЖУРИЦА,
др МИЛОРАД РАДОВАНОВИЋ, др СВЕТЛАНА М. ТОЛСТАЯ, др ЗУЗАНА ТОПОЛИЊСКА

Collegium redactorum:

Dr JASMINA GRKOVIĆ-MAJOR, Dr GERHARD NEWEKLOWSKY, Dr SLOBODAN PAVLOVIĆ,
Dr DRAGOLJUB PETROVIĆ, Dr MATO PIŽURICA, Dr MILORAD RADOVANOVIC,
Dr SVETLANA M. TOLSTAJA, Dr ZUZANNA TOPOLIŃSKA, Dr DRAGA ZEC

Главни и одговорни уредник:
др ЈАСМИНА ГРКОВИЋ-МЕЈЦОР

ISSN-0352-5724 | UDK 80/81(082)

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

LV/2

НОВИ САД
2012

Зоран Симић

НЕКЕ ОСОБИНЕ ЛИНЕАРИЗАЦИЈЕ У ГОВОРИМА БАНАТСКЕ ЦРНЕ ГОРЕ И РЕКАША*

У раду је на основу прикупљене дијалекатске грађе из исељеничким говора Банатске Црне Горе и Рекаша извршена анализа реда речи у реченици у погледу линеаризације клитика и линеаризације конгруентног атрибута у именичком изразу, а у циљу осветљавања присутне синтаксичке интерференције с румунским језиком у ова два домена. Док је на померање места клитика, као синтаксички балканизам у периферним српским говорима, утицала румунска синтакса, редослед у грозду клитика, будући фолношке природе, остао је у свом извornом облику. Други случај интерференције с румунским језиком тиче се постпозитивне употребе конгруентног атрибута исказаниог пријевом или пријевском заменицом.

Кључне речи: српски језик, дијалектологија, синтакса, интерференција, балканизам, линеаризација клитика, линеаризација конгруентног атрибута, Банатска Црна Гора, Рекаш.

Based on the material collected in Banat Montenegro and Rekaš and the analysis of the emigrant vernacular speeches of the region, this paper deals with the sentence word order with regards to clitic linearization and the linearization of the congruent attribute in the noun phrase. The aim is to explicate the syntactic interference with the Romanian language in these two domains. While the re-positioning of the clitics has been influenced by Romanian syntax, the word order in the cluster of clitics has remained intact. The other case of interference with the Romanian language has to do with the post-positive use of the congruent attribute expressed by an adjective or adjectival pronoun.

Key words: Serbian language, dialectology, syntax, interference, Balkanism, clitic linearization, linearization of the congruent attribute, Banat Montenegro, Rekaš.

1. Увод. Говор Банатске Црне Горе,¹ тј. Петровог Села (ПС) и Краљеваца² (К), и говор Рекаша (Р) у Румунији представљају посебне типове исељеничких

* Рад је настао у оквиру пројекта *Дијалектологшка истраживања српској језичкој просопији* (бр. 178020), који у целини финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

¹ Банатском Црном Гором (Muntenegru Băňățean) сматра се група села са српским живљем смештених на североистоку од Темишвара, у бреговитом пределу између Рекаша (Recaș) и Липове (Lipova), а ту групу чине Петрово Село (Petrovasela), Краљевци (Cralovăț), Станчево (Stanciova) и Лукаревац (Lucareț) (уп. MILIN 1998б: 125). Српски говор у Лукаревцу, онолико колико је у употреби, пошто су се тамо Срби асимилирали са многобројним Румунима, идентичан је с говором Краљеваца (VESCU 1976: 122).

² „Oamenii locului își numesc satul lor *Kraljevci*. [...] Denumirea oficială a localității Cralovăț în limba sărbă este *Kraljevac*. [...] După părerea noastră, denumirea inițială a localității trebuie să fi fost *Kraljevci*, aşa cum o denumesc toți locuitorii din această zonă lingvistică.” (MILIN 1998а: 114). Имајући у виду наводе професора Милина да мештани своје село називају *Краљевци*, и ми у овом раду користимо плуралски облик као име села, а тако је и у: Ивић 1956: 148 и даље;

говора који потичу из североисточних српских предела – из истог региона али не из непосредног суседства – тачније с простора источно од Велике Мораве на коме данас живе скораšњи досељеници, носиоци косовско-ресавског дијалекта и Власи Унгурјани; с региона који је, у тренутку исељења носилаца тих говора, припадао смедеревско-вршачком дијалекту с елемен-тима прелаза према косовско-ресавском (Ивић 1999: 348, 350, 351). Узајамна изолованост, будући да су становници Рекаша ‘Шокци’ католичке вероиспо-вости, „условила је током века појаву дивергенца у говору” (Ивић 1956: 154). Оне, међутим, не ремете заједничко посматрање ових двају говора у по-гледу утицаја румунског језика, тачније испитивања синтаксичке интерфе-ренције с румунским језиком на пољу линеаризације (= реда речи) у њима.

Изучавање говора који живе у дијаспори важно је из више аспектата. Индивидуалност оваквих изолованих говора занимљива је сама по себи, а свака архаична црта у њима представља значајан допринос историјској дијалектологији у реконструкцији предмиграционе слике на балканским про-сторима (уп. Милорадовић 2006: 90). Не треба губити из вида ни драгоценост дијалекатске синтаксе чији евентуални древни модели могу послужити као извори за синтаксичку реконструкцију и тако допринети историјској синтак-си као сегменту упоредноисторијског проучавања језика (уп. Грковић-Мејдор 2004: 103, 106). Будући да се балканске особине шире на језичка острва као што су српски говори у Румунији (уп. NEWEKLOWSKY 2000: 383), велики број иновација насталих као резултат језичке интерференције с румунским је-зиком јесу балканистичког типа (уп. VESCU 1976: 121; Радан 2009: 291). Изу-чавањем иновација овог типа у српским периферним говорима доприноси се и лингвистичкој контактолоџији / контактој лингвистици, удруженуј с дијалектологијом, па и општој лингвистици (уп. VESCU 1976: 119; Милорадовић 2006: 90; Вучковић 2009: 416).

Контакти међу различитим језицима могу се остваривати међу њихо-вим дијалекатским, стандардним или супстандардним варијететима (Вучковић 2009: 410, напомена 8). Када је реч о српским говорима у румунском делу Баната, они су најпре били изложени утицају румунских банатских говора, тј. банатског поддијалекта, а након Првог светског рата и утицају стандард-ног румунског језика (Радан 2009: 291; Бошњаковић – Радан 2010: 137). Тако дуготрајан и јак утицај једног несловенског – романског, балканског и струк-турално несрдног језика, као и периферан положај насеља одсечених од матице доводе до „отуђивања од матерњег језика и његове разградње” (Ми-лорадовић 2006: 94), а појаве које убрајамо у балканистичке процесе јесу „у начелу јаче заступљене тамо где је додир с румунским становништвом био најјачи” (Ивић 1990: 198).

Балканализмом присутним у једној мањој, двојезичној зони контаката, а не оним распрострањеним на великом подручју и на више језика, може се сматрати и ред речи у српским периферним говорима (NEWEKLOWSKY 2000: 381, 382). Специфичан положај енклитике, али и изменењен положај конгру-

1990: 190 и даље. С друге стране, често је назив села бележен и у облику сингулара као слу-жбеном називу на српском језику (уп. нпр. VESCU 1976: 116 и даље; MILIN 1998: 125; Ивић 1999: 346, напомена 58; Симић – ЦАРАН 2006: 151 и даље).

ентног атрибута, давно су регистроване појаве у периферним говорима изложеним међујезичкој интерференцији.

У нашој дијалектолошкој литератури о говорима који су у контакту с румунским језиком, нарочито прва поменута појава најчешће се констатује и с неколико примера и илуструје, али се ретко засебно указује на све појединачне случајеве у вези с тако модификованим линеаризацијом. Притом су сви такви примери, углавном, окарактерисани копијом румунског модела, што најчешће и јесте случај. Ипак, измењен положај у неким примерима само је инициран румунском линеаризацијом тако да је модификација реда речи у овим српским говорима даље ишла у правцу сопственог развоја.

Посебно у случајевима у којима је радикално реализован, овај синтаксички балканализам (или иновација балканистичког типа) омогућује детаљнију анализу неких његових појавних облика. Извршена анализа у испитиваним говорима Банатске Црне Горе и Рекаша у даљем тексту покушај је осветљавања једног сегмента из синтаксичке интерференције с румунским језиком у исељеничким говорима.

2. Анализа грађе. Модификована линеаризација, тј. ред речи јесте најевидентнија иновација регистрована у материјалу из истраживаних говора. Уколико се ради о синтаксичком калку из румунског језика, углавном се има у виду проклитизација глаголских и заменичких енклитика и проклитизација морфеме *ce*, као и постпозиција конгруентног атрибута, најчешће исказаног придевом или присвојном заменицом.

2.1. Распореду енклитика у српском језику, својствена је склоност везивања реченичних енклитика за другу позицију у реченици, што представљају стару вакернагеловску енклитичку позицију, у којој се често налазе и флексивне енклитике које након формирања конфигуративне синтаксе и учвршћивања реченичне хијерархије постају делом предикатске фразе,³ или синтаксичка конфигуративност, поред осталог, доводи и до слободнијег реда речи, па тако и слободније линеаризације енклитика (уп. Павловић 2011а: 33–36). Појавом енклитика на апсолутном почетку реченице, клаузе или дела иза парентезе у испитиваним говорима нарушено је правило другог положаја клитике у акценатској целини. У смештању (ен)клитика у други положај огледа се веза која постоји између синтаксе и фонологије⁴ (HALUPKA-REŠETAR 2011: 181).

³ Развој конфигуративне синтаксе и фразних реченичних структура допринели су појави нове, функционалне позициониранисти енклитика, на основу чега се у старосрпском језику разликују а) реченичне б) *предикатскофразне* и в) *именскофразне енклитике*, па тако поред вакернагеловског, постиницијалног реченичног концепта у дистрибуцији енклитика значај добија и нови конфигуративни, постиницијални фразни концепт у оквиру којег долази до процеса померања енклитика из старе позиције (Павловић 2011а: 37). Ова подела на енклитике применљива је и у нашем истраживању, па стога можемо рећи да је оно ограничено на предикатскофразне енклитике будући да је само њихова позиција у проучаваним говорима изменјена и резултат је међујезичке интерференције.

⁴ И за дистрибуцију енклитика у синтетичким словенским језицима, уопште, као атоних реченичних компоненти констатује се да је регулисана граматички, тј. *јрозодијски и(ли) синтаксички* (Павловић 2011а: 32).

Пошто је место енклитике у реченици релативно слободно, а прво место у реченици, уз извесне изузетке, једино место на којем се енклитика у српском језику не појављује, јасно је што разлог попуњености иницијалног места неким енклитичким обликом у говорима Банатске Црне Горе и Рекаша видимо у интензивном контакту ових говора с румунским банатским говорима и румунским језиком уопште. Румунска линеаризација огледа се и у случају померања заменичких енклитика и морфеме *се* ка крају реченице, иза рече *не*.

2.1.1. У знатном броју примера као резултат интерференције с румунским језиком појављују се краћи облици помоћних глагола у иницијалној позицији. Највише је забележено таквих облика помоћног глагола *јесам* (1), а проклитизован је и помоћни глагол у потенцијалу (2) и глаголска енклитика у футуру I (3):

- (1) *Сам* бýла сâма дöма (P); *Сам* бýо пjän (K); Кат сам бýла прâва, *сам* јшла у чётри сâта (P); *Сам* ошлâ код њёга (K); *Сам* јмала мêса (K); *Сам* јмала пê-шêст рýбе оволике у сôл (K); Господине, *сам* трâжила мâјстора (K); *Сам* кâзала мôm сîну (K); *Сам* мîслио сât сам готôв (K); *Сам* остâла сâма (K); *Сам* плáтила мâјстора (K); *Сам* отворйла телевизôр (P); нýсам разўмила, *сам* напрâвила... двê лýтре (P); *Сам* вîд"ла једаңпут (P); *Сам* вîд"ла кâко ѹграду (P); *Сам* мëтнула пëтнест, ѡсам ми се приимило (K); *Сам* зâбравила врâта (P); *Сам* тёла да ѹдем у цркву (P); *Сам* кўвала у пôдне свâки дân за трî чôвека (K); *Сам* прâила нёшто (K); *Сам* смёла да спâвам (K); – слûшај, *си* имâо срëће (K); – *Je* бýло какô је бýло (ПС); *Je* бýло свё овâко (K); *Je* бýло и добро у жýвот (K); *Je* бýо дöма (K); *Je* бýо у аутогâру (K); *Je* бýла код Марýје (P); *Je* бýла млâда (ПС); *Je* млâд, трîдесет и пêт гôдине (ПС); *Je* бýла јëдна тâблица (P); *Je* болестан, ѕако је болестан (P); *Je* несрëтан (ПС); *Je* млöго болестан (ПС); *Je* дêте, *je* рâдост за Ѹца и за мâјку (K); *Je* жâлосно, *je* ѕако жâлосно (P); *Je* тêшко ка-дôђеш до кревëта (K); *Je* стô и осамдëсет и пêт ѹльаде једнâ кïла мêса (P); *Je* остâло дêте од трî гôдине (K); *Je* сëдио гôре на пûт (K); *Je* пïо, *je* пüшио (K); *Je* шïо цéo љегðов жýвот (ПС); *Je* рâдио, *je* вôлијо да п"јë (K); *Je* дöнео пôлак врëће (P); *Je* учјо ту трговâчку акадêмију (K); *Je* ѹбро јëдну рûжу (P); *Je* затворйо ѩчи (K); *Je* ѹмо жëну (P); *Je* јмала дëвôјку от сëдам гôдине (ПС); *Je* имâо вîле и кôла (P); *Je* ráдио блöкови у Рёкаш (K); *Je* трâженा свûде (P); *Je* ѹзув опânци (P); – *Смо* бýли млâди, *смо* мëгли да рâдимо (ПС); *Смо* бýли пâћени (ПС); *Смо* јшли у Ти-мишвâр (ПС); *Смо* јмали и жýта и кукурûðза, шићера... (ПС); *Смо* јмали мâрве и зёмље (ПС); *Смо* јели мânдре (ПС); *Смо* ѩднели једân жýвот (K); *Смо* доносйли лёба (ПС); *Смо* мëћали у чôрбу па смо јели (P); *Смо* прâили күћу (ПС); *Смо* имâли крлëтке вёлике и корýта вёлика (K); *Смо* зâклали по двâ свijьч'ета (P); – *Су* бýле ѕако ѩпасне (ПС); *Су* бýли сирôти (P); *Су* бýле тâке (P); *Су* бýле оплетёне (P); *Су* бýла млöга дëча (P); *Су* стâјале свё овâко накйћене (P); *Су* сëдели тû цêлу нôћ (ПС); тâко су вîкали, *су* бëжали (P); *Су* дöшли (P); *Су* ѩднели, *су* прôдали (P); *Су* дöбили стô педëсет ѹльаде (K); *Су* имâле вако кïке (P); *Су* дâли Влâсима (P); *Су* заклâли јëдно пра-сêнце (K); *Су* чуvали свëт (K);
- (2) *Би* тёла да ... (K); *Би* дâла нёкому што би ми опёре нёге па да п"јë вôде (K); *Би* прôдо, нêма кõме (ПС); *Би* закрпила ѡво па не вîдим (K);
- (3) *Be* рëхи дî та лûда мâmа (K).

Следећи примери илуструју употребу проклитички употребљене морфеме *ce* (4):

- (4) *Ce* тäre, *ce* намёсти сýтно (ПС); *Ce* продаје тämо моторйна (К); *Ce* рâдило, не бâш као сâд (ПС); *Ce* скўпило млöго свêта (К); *Ce* мёли Бёгу (К); *Ce* шâлиду, *ce* смёједу (К); *Ce* слâжу добрò (ПС).

По узору на румунске конструкције веома су чести и дативски (5) и акузативни (6) крађи облици личних заменица на месту проклитике:

- (5) *Mi* дôђе нёки нёмоћ (К); *Mi* кâзо - бадâва ўчиш (ПС); *Mi* дâо двê стôтине љљаде (К); – *Tu* дâмо пëт стôтине љљаде (К); *Tu* искîда жâле (К); – *My* кâжем (К); и онâ ѹде, *mu* нёси (ПС);
 (6) *Me* кräо, *me* лага० (К); *Me* спомöгне мнöго (ПС); *Me* болê нёге (К); – *Te* истëрам нäполье (К); – *Ga* ѡнели до у Рёкаш (ПС); *Ga* оперëсали, *ga* затвориљи (ПС); – ѡндак ѹде, *je* штîпа (ПС); – ѹдем, *vas* мânem (Р); – *И[x]* мëтем тû у конћелатôр (ПС).

2.1.2. Евидентан је процес проклитизације глаголских енклитика (7), морфеме *ce* (8), дативских (9) и акузативних (10) енклитика и иза везника *I*, па и иза везника *A* (11):

- (7) и *сам* ѹпла ѹзјутра (Р); и *сам* доживила, ѻво ми је осамдесет и трёћа гđидна (К); и *сам* ѹшла ѹзјутра у шест сâти (Р); и *сам* кâзала (К); и *сам* начинила врата (К); и *сам* начинила күју (К); и *сам* дёнела дёма за күју (К); а jâ мёје - и *сам* платила... и Ѳпе је пûно трâве (Р); и *сам* сâдила и *сам* поливала (К); и *сам* напрâвила лûtке (Р); и *сам* зâклала једнû гûску (К); и *сам* држала овâко нёге (Р); – и *je* рёко (К); и *je* глëдо (Р); трî дâна и *je* ошâв (ПС); и *je* ѹмро (К); и *je* ѹзела пошëту њёну (Р); и *je* дошâв (Р); – и *смо* бîли пријетени (Р); и *смо* подёлили нôвац (К); и *смо* рâдили у колектîв, у зајеницу (К); и *смо* остâли без лёја (К); – и су гđине млöге (К); и су ишлî и за кûма (ПС); и су ишлë дёма (Р); и су ѡшли у Тополôвац (К); и су ројиле (ПС); и су рёкли (Р); и су имâли картёле (Р); и су ѡели, су пîли (К); и су дâли ѹме Рёкаш (Р); и су рâдили ѡвде (Р);
 (8) и *ce* поштовао једân чёвек стâр, мäјко (ПС); и *ce* вратили нâtраг (К); и *ce* прâиле љûдима кошûље (ПС); и *ce* мёће на њёга (Р); и *ce* отвöри тô и *ce* напрâви дзёв (К);
 (9) и *ми* дâ да јêm (К); jâ joj кâжем штâ, и *ми* кўва (ПС); – и *му* бîло бôље (ПС); и *му* казјujem (К);
 (10) и *за* пîтам (К); и *за* вратим нâtраг (К); – и *нас* дôно дёма (К);
 (11) а *би* тёла да дâm кокöшкама (К).

2.1.3. Овакав ред речи, који је за модел имао румунску линеаризацију клитика, за говор Банатске Црне Горе, тачније за говор Петровог Села, Краљевца (=Краљеваца) и Станчева, констатовао је још Веску (1976: 161). Појава је регистрована и у другим српским говорима широм румунског Баната, као нпр. у поморишком селу Сараволи (Бошњаковић – Вареника 2009: 145), у говору Српског Семартона (Мирјанић 1979: 399), Иванде (Чешљар 1983: 109),⁵ Рудне (Бошњаковић – Вареника 2008: 273), у двама селима Банатске Клисуре,

⁵ За говор села Иванда и за говор Српског Семартона истиче се да је ова појава приметна код млађег нараштаја, а изузима се говор старијих мештана (Чешљар 1983: 109; Мирјанић 1979: 399 и напомена 10).

у Радимни (Томић 1987: 434, 435, 438) и Белобрешки (Милорадовић 2007б: 578), у Малом Гају (Бошњаковић – Радовановић 2009: 162), у говору Свињиће (Томић 1984: 93, 112), те у седам села из карашевских говора (RADAN 1979: 533). Румунским утицајем објашњава се модификован ред речи не само у селima с румунске територије (Сенпетер, Варјаш, Ченеј) већ и у неким војвођанским банатским говорима близу румунске границе (Ивић 1958: 345; Ивић и др. 1997: 403, 404; 476), те у Чанаду и Батањи, српским говорима у Мађарској (Степановић 2000: 50; Ивић 1994б: 45).

2.1.4. Неки од аутора који говоре о овој појави као синтаксичком калку из румунског језика засебно излажу и случајеве употребе речце *не* одвојене од глагола проклитизираном енклитиком (уп. нпр. Ивић и др. 1997: 407, 476; VESCU 1976: 161; Томић 1987: 438; Бошњаковић – Вареника 2008: 273; Радан 2009: 299; Бошњаковић – Радовановић 2009: 162). Реч је о конструкцијама које одговарају румунским *ni-mi*, *ni tā*, *ni-ji*, *ni te*, *ni-i*, *ni-l*, *n-o* итд. И у нашем корпузу нашло се примера овога типа (12):

- (12) *нё mi* трёба да се обўчем (К); – *нё ūii* трёба сामо данацке (К); *нё ūii се свиђа* (К); – *нё ūa* памтите (ПС); – *нё је мानе да ўчи* (ПС).

2.1.5. Поменутим румунским конструкцијама одговарају и примери из говора Банатске Црне Горе и Рекаша у којима је, са аспекта линеаризације у српском језику, реч о померању заменичких енклитика и морфеме *се* ка крају реченице, које тако долазе иза речце *не* удаљавајући се од речи која речци *не* претходи⁶ и која је у уобичајеном реду речи у српском језику енклитички, ‘ортотонички’, ослонац, тј. катализатор или домаћин (Павловић 2011а).⁷ У нашим примерима то су различити везнички елементи⁸ (13):

⁶ У својој расправи о говору Банатске Црне Горе Веску (1976) не наводи ову појаву.

⁷ Уп. Ивић и др. 1997: 407, т. 1014: „Прилично често се помера енклитика ка крају реченице, најчешће тако да се она смешта иза речи, односно синтагме испред које иначе стоји у нашем језику“. Међу примерима који се на наведеном месту (у т. 1014) наводе срећу се померене и глаголске енклитике, и примери се не тичу искључиво конструкција с речцом *не*, тачније негираних конструкција, а упућује се на широки ареал српских говора у којима је ова појава регистрована. Сличност са нашим испитиваним говорима јесте само утолико што се ради о померању енклитика ка крају реченице, а идентични са нашим наведеним типом примера јесу неки од примера из претходне тачке (т. 1013), нпр. *Ме бёле, ал нё ме сёва* [Српска Црња]; да изађе, да *нё је повуче* [Ченеј].

Феномен померања енклитика ка крају реченице, запажен на широком дијалекатском простору српског језика, могао би се посматрати и у вези с дијахронијским феноменом одвајања предикатскофразних енклитика од старе, вакернагеловске позиције и установљавања нових невакернагеловских енклитичких контактних препозиција или постпозиција према глаголу (Павловић 2011а: 43–45).

⁸ У српском стандарду је утврђено да енклитика долази непосредно после зависних и напоредних везника – изузев везника *и*, *а* и *ни* (али не и изузев *ни-ii*). Међу различитим типовима катализатора, за које се могу везивати предикатскофразне енклитике у старосрпском језику, поред координативних и субординативних везника, наводе се засебно и односне заменице као релативизатори те партикула *да* као саставна компонента оптативне перифразе *да + презенит* (Павловић 2011а: 42). Према Маројевићевом мишљењу у оваквим примерима се не може говорити о проклитично-енклитичком типу распореда енклитика у српском језику, односно о везивању енклитике за проклитику него за реч с побочним акцентом (Маројевић 2008: 277).

- (13) кад *нё* *му* скӯвам... (К); – ѹмам пёт фёла бёлести што *нё* *се* вїде (Р); – овў стâру да *нё*-*е* вїди (ПС); и д-ѹмрем, да *нё* *се* мӯчим (К).

2.1.6. Такође, у низу примера срећу се истовремено проклитизоване две енклитике – глаголска и заменичка (14), односно глаголска енклитика и морфема *се* (15):

- (14) *Сам* *му* дâла да јё и пїјё (К); *Сам* *му* кâзала (К); *Сам* *му* прâила (К); *Сам* *ѓа* снёвала (К); *Сам* *ѓа* тўкла (К); *Сам* *ѓа* наѹчила, дёте мёје, свё да говори српски (К); *Сам* *вам* приповêдала (К); *Смо* *ѓа* ѩднели у сôбу (К); *Су* *ме* но-сйли, *су* *ме* лёч'или (К); *Су* *је* дâли код мёје ћёри овê (Р); *Су* *нам* ѹзели крâву (Р); – *Ћемо* *ѓа* продат (Р);
 (15) *Сам* *се* забрâвила (К); *Сам* *се* прелâдио (К); *Сам* *се* разболёла (К); *Смо* *се* свâђали (К); *Су* *се* растâили (ПС); – *Би* *се* уплâшили (К); *Би* *се* тўкли, *би* *се* свâђали (К).

Испред овако постављених поменутих облика неретко бележимо и везник *И* (16):

- (16) и *смо* *му* дâвали (К); и *смо* *ѓа* вўкли (К); и *смо* *ѓа* тўкли (К); и *смо* *и*[x] плâтили (Р); и *смо* *и*[x] зâкли (Р); и *су* *ме* лёч'или и *су* *ме* излёч'или (К); и *су* *је* уфâтили (Р); и *су* *је* ѩднели (Р); и *су* *и*[x] свўкли (Р); – и *сам* *се* молїла Бёгу пўтом (Р); и *смо* *се* тўкли (К).

Овај случај проклитизације двеју врста енклитика, међутим, не одговара реду речи у румунском језику. Наиме, тамо је у *ѓрозду* *клитика*⁹ обрнут редослед тако да глаголска енклитика заузима друго место, уп. *Сам* *му* прâила ‘*I-am făcut*’, *Смо* *ѓа* ѩднели у сôбу ‘*L-am dus în cameră*’, *Ћемо* *ѓа* продат ‘*Îl vom vinde*’, *Смо* *се* свâђали ‘*Ne-am certat*’, *Би* *се* уплâшили ‘*V-ați speria*’, и *смо* *и*[x] плâтили ‘*Și i-am plătit*’. Од овог правила румунске линеаризације изузетак су конструкције у којима поред глаголске енклитике у сложеном перфекту (*perfectul compus*) имамо енклитички облик акузатива личне заменице за 3. л. једнине женског рода. У том случају се, према правилima румунске фонологије, заменичка енклитика наслаша на глагол који се мења, тј. налази се у постпозицији, док се ред речи у нашим примерима са овом заменицом не разликује од оног претходно илустрованог, уп. *Су* *је* дâли код мёје ћёри овê ‘*Au dat-o la fiica mea asta*’, и *су* *је* уфâтили ‘*șî au prins-o*’, и *су* *је* ѩднели ‘*șî au dus-o*’. Појављују се проклитизоване и три енклитике, уобичајено везане у српском језику (в. напомену 9), чији редослед ни овде не одговара румунском моделу, уп. и *су* *нам* ѹзели (Р) према *șî ne-au luat-o*.

⁹ Под гроздом клитика (енгл. *clitic cluster*) подразумева се појава неколико клитика заједно и оне се у том грозду налазе у *сїрођо* *уїврђеном* редоследу (HALUPKA-REŠETAR 2011: 172, напомена 86). Клитике у српском језику линеаризоване су (према В. Брауну) на следећи начин: (1) речца *ли*; (2) помоћни глаголи и презент глагола *бїши*, изузев облика *је*; (3) краћи облик личне заменице у дативу; (4) краћи облик личне заменице у акузативу или генитиву; (5) повратна заменица или речца *се* (=морфема *се*); (6) треће лице једнине презента глагола *бїши-је* (уп. нпр. ПИПЕР и др. 2005: 104; 2010: 79). На дијахроном плану пак распоред енклитика у кластеру (=грозду) може се у зависности од концепта дистрибуције енклитика мењати, а потврда за то јесте идентификована дистрибутивна структура енклитичких кластера у старосрпском језику 12. и 13. века, унеколико различита од данашњег принципа у дистрибутивном структурирању чија стабилизација почиње током 14. и 15. века (ПАВЛОВИЋ 2011а: 46, 47, напомена 40).

И у проучаваним говорима важеће је ограничење на нивоу фонолошке форме које захтева да глаголско *je* буде последње у грозду клитика,¹⁰ с тим да је цео грозд проклитизован (17). Овакви примери у потпуности одговарају и румунској синтакси, а у овом случају и фонологији (уп. *mi-a spus*, *mi-a dat*).

(17) *Mi je* кâзо да ѹмам на плûха (К); *Mi je* дâла толîко вёлику чоколâду (К).

Дакле, у свим претходно наведеним примерима изменењена је позиција грозда клитика у реченици, свакако под утицајем синтаксе румунског језика, али је фонологија тих елемената, углавном различита од румунске, сачувала устаљени редослед клитика у грозду.

2.2. Други феномен који је везан за линеаризацију у проучаваним говорима, а који се тиче интерференције с румунским језиком па као такав представља и синтаксички калк, јесте постпозитивна употреба конгруентног атрибута. Такав атрибут је исказан приdevом или приdevском заменицом. Ова појава јесте честа, али није тако изражена као што је то био случај са модификованим линеаризацијом клитика. Ипак, тиме се мења основни, уобичајени распоред зависног и управног дела именичког израза који данас конгруентном атрибуту додељује антепозицију у српском језику.¹¹

2.2.1. У грађи из Петровог Села, Краљеваца и Рекаша конгруентни атрибут из постпозиције најчешће је исказан приdevом, и то описним. Регистровани приdevи су из реда фреквентних попут приdevа *велики* (18), *мали* (19), *сїаr* (20), затим ту су приdevи са значењем боје (21) и још понеки описни приdev (22):

- (18) сâд, фâла Бôгу, дêвôjka вёлика (ПС); на Субôйу вёлику (К); онъ хрчкови вёлики (К); Смо имâли крлëtke вёлике и корийта вёлика (К); од нёкога адвокâтиа вёликоg (К); ка-су вïдли да ѹде вôда вёлика (Р); Дôови и Ўскрс су свêци вёлики (К);
- (19) то је бïла кү̄ха мâла (ПС); имâ једнû кү̄ху мâлу (ПС); после је ѹмала дêtpe мâло (ПС); а код нâc бïо једân Ȉрдзор мâli (К); у тûу кү̄jnu мâlu (К); он имâв бûбñу мâlu (К); ми велjmo вïйлиhi мâli (К);
- (20) и се поштовао једân чòвëk сїa'r, мâjko (ПС); ди ѹде једân чòвëk сїa'r (ПС); лjûdi сїa'ri се поштовали (ПС);
- (21) тîh тîйлиhi бêli (ПС); Ȉâhe бéле и кошûлье (ПС); ѹмам мнôgo тайрикe зелёne (К); да донёсем гòре тûu тprâvу зелёnu (К);
- (22) жênska тðшиtena (К); тîe кошûлье тîkâne (ПС); ѹзмем вôde лâdne (К); и су Ȉöдине млôđe (К); мâло тайриkом сїйном (К); да пijем лjтtrу млêka не-кûванoг от кrâve (К); то су аnђeli хрjavi (К).

¹⁰ Сагледавањем регистрованих „кластерских комбинација” у старосрпском језику 12. и 13. века Павловић идентификује важећу хијерархију у рангирању енклитичких низова и тако потврђује формулатију И. Грицкат да се енклитике ниже једна до друге према епоси преласка у енклитичку реч (Павловић 2011a: 46–48). Настанак атоних, ненаглашених речи као прозодијског феномена и у овај некадашњи принцип дистрибуције енклитичког низа уводи фонологију као значајни чинилац.

¹¹ Препонованост (=антепозиција) конгруентног атрибута, и постпонованост неконгруентног атрибута, још у старосрпској писмености (већ од 13. и 14. века) постаје „базични дистрибутивни модел у линеаризацији” (Павловић 2011b: 52 и напомена 12).

У свега неколика примера постпозитивни конгруентни атрибут јесте приdev у значењу порекла или припадности (23):

- (23) једнὸ пâрче *мêса свîњскогa* (К);¹² ёто, тô је *жîвой човëчи* (К); Мâла Гóспа, Ѹнда се рôдила *мâјка Йсусова* (Р).¹³

Ипак, у нашој грађи је антепозиција у именичким изразима ове врсте и даље у предности у односу на горенаведене случајеве (отприлике 1,5:1). А у ком се односу тачно налазе антепозиција и постпозиција зависног члана у оваквим именичким изразима, тек ће пружити анализа обимнијег материјала са терена Банатске Црне Горе и Рекаша, на основу које ћемо моћи дати и прецизнији одговор на питање о степену интерференције с румунским језиком у овом типу линеаризације.

2.2.2. Румунски модел огледа се и у примерима са присвојном заменицом у улози постпозитивног атрибута (24):

- (24) дёда *мôj* бþо је, шþо је (ПС); и за *Жîву мојéža* (К); и Ѹн је *сино́вац мôj* (К); то је нåш рøђак, *ûjka môj* (К); је ѹмо жèну, *кòмишиницу мôju* (Р); Сам га наѹчила, *дёйне мôje*, свё да говори српски (К); – *Ђâха твôj*, бâба (К); – *мâма њеѓðva* је Српкиња (Р); а *мâma њeѓðva* је кàзaла (Р); – и је ѹзела *то-шëту њénu* (Р); – *екїïa вâша југословëнска* (К).

На основу грађе с којом тренутно располажемо могло би се рећи да је у овом случају још евидентније да истраживани говори и даље добро познају линеаризацију својствену српском језику будући да је однос антепозиције и постпозиције скоро 5:1 у корист уобичајеног реда речи у српском језику.

2.2.3. За разлику од присвојних заменица (или присвојних заменичким приdeva – рум. *adjectivele pronominale posesive*) којима је обична постпозиција у румунском језику, правила стандардне линеаризације осталим заменичким приdevима (=приdevским заменицама) у румунском језику додељују антепозицију (GLR: 190, 237). Стога су и показни заменички приdevи (рум. *adjectivele pronominale demonstrative*) чешћи испред именице, док се њихова појава иза именице сматра емфатичком (GLR: 243), што би могло бити разлог томе да је у свега два регистрована примера постпозитивни атрибут показна заменица (25):

- (25) ка-сам стїгла бвде до *ћôшика овôđa* (К); сам имâла пê-шêст *rîbe оволîke* у сôл (К).

2.2.4. За појаву постпонованости, која одговара румунском реду речи, Веску даје неколика примера употребе приdeva иза именице у Банатској Црној Гори (VESCU 1976: 161). Честа употреба приdeva иза именице сматра

¹² Конкурентне форме оваквим приdevима у говору Банатске Црне Горе често су генитивне конструкције с предлогом *од* којима одговарају румунске конструкције с предлогом *de* (уп. Симић – Царан 2006: 155; ЂАРАН – SIMIĆ 2006: 79).

¹³ Уколико изузмемо могућност рематизоване употребе атрибута, овде је реч о пресликању румунског модела у коме се семантички пандан присвојном приdevу на *-ov* и *-in* налази у постпозицији. Непостојање творбеног еквивалента у румунском језику присвојном приdevу на *-ov* и *-in* могло је допринети томе да се чешће срећемо с оваквим конгруентним атрибутом у антепозицији.

се заједничком одликом архаичних српских говора са подручја румунског Баната – банатскоцрногорског, карашевског и свињичког говора (Милин – Радан 2003: 56), али се синтаксичком интерференцијом с румунским језиком, односно балканистичком особином објашњава ова појава и у још понеком српском говору у Румунији, као што је говор Рудне (Бошњаковић – Вареника 2008: 272) или говор Малог Гая (Бошњаковић – Радовановић 2009: 162). Док се за говор Радимне у Банатској Клисури констатује да је атрибут обично испред именице, а да је иза само у случају посебног истицања (Томић 1987: 439), у неким банатским говорима и ван румунске територије регистрована је постпонована употреба овог типа атрибута, исказаног како приdevom тако и приdevском заменицом, и то највише присвојном, али чак и неодређеном, па и бројевима *један* и *други* (Ивић и др. 1997: 402, 476).¹⁴

3. ЗАКЉУЧАК

3.1. У случају линеаризације клитика у говорима Банатске Црне Горе и Рекаша може се констатовати радикална реализација једног балканистичког процеса изазваног интерференцијом с румунским језиком. Како је начелно правило о другом положају у линеаризацији клитика нарушено у многим говорима широм румунског Баната, очигледно је да за ову појаву нису постојале препреке структурне природе.

Ипак, структурна посебност српског језика (као словенског) у односу на румунски језик (као романски) рефлектована је и на пољу линеаризације клитика. Наиме, строго устаљени редослед клитика у грозду, формиран на нивоу фонологије (HALUPKA-REŠETAR 2011: 172), сачуван је у свом изворном облику и на њега није утицао румунски језик као што је утицао на премештање таквог грозда у позицију својствену реду речи у румунском језику. Тако је и овај случај потврда о постојању извесних ограничавајућих фактора за несметан продор одређених структура из другог, несрдног језика (уп. Милорадовић 2006: 97).

3.2. Имајући у виду не тако опширан корпус из којег смо црпли примере који илуструју феномен постпозитивне употребе конгруентног атрибута у проучаваним говорима, те уважавајући могућност да постпозиција у оваквим изразима може бити резултат одступања од правила линеаризације мотивисаног комуникативним истицањем (= истицањем реме), морамо уз ограду износити закључке до којих се овога пута могло доћи. Оно што се са сигурношћу може констатовати јесте да је у говорима Банатске Црне Горе и Рекаша линеаризација ове врсте нарушена, но степен интерференције с румунским језиком могао би бити утврђен тек након анализе обимнијег материјала са терена.

¹⁴ Позивајући се на Вескуово схватање изнесено у раду *Influența românească asupra lexicului și sintaxei unui grai sărbesc din Banat* (*Limba română* XVII/6, 1968, 525), аутори монографије о банатским говорима претпостављају да је присуство ове појаве и у тим говорима резултат утицаја румунског језика, у којем атрибут нормално следи иза именице (Ивић и др. 1997: 403). Ипак се под директан утицај не би могли подвести примери постпоноване употребе речи из класе оних којима је антепозиција обичнија у румунском језику, а ту можемо уврстити неодређене заменице или бројеве *један* и *други*.

Тренутно расположиви материјал указује на то да је и даље примарна антепозитивна употреба конгруентног атрибута. Узмемо ли у обзир правило поступности приликом прелаза из једне структуре у другу, затечено сање могло би да представља међустепен у овом балканистичком процесу у виду једне факултативне иновације (уп. Ивић 2002: 10). С друге стране, далеко већа фреквентност придева у постпозицији у односу на број забележених присвојних заменица у истој позицији иде у прилог чињеници да се феномени из круга балканализма у почетним стадијумима делимично реализују, тј. да бива погођен само један сегмент одређене категорије (уп. Ивић 1990: 198; 2002: 10); у нашем случају нешто озбиљније је захваћена само једна врста речи која се у функцији конгруентног атрибута почиње јављати постпозитивно.

3.3. Неопходно је имати увид у опширијији језички корпус ових исељеничких говора који ће потврдити или пак кориговати овде изнесена запажања о интерференцији с румунским језиком на пољу синтаксе реченице, тачније реда речи у реченици. Такође, била би драгоценна истраживања и других облика интерференције на нивоу синтаксе, као што је досад делимично проучавана синтакса падежа (уп. Симић – Џаран 2006; ЂАРАН – СИМИЋ 2006), али и истраживање синтаксе глагола, односно синтаксичког нивоа уопште. Уплив балканализма у говорима Банатске Црне Горе и Рекаша је евидентан, „па би истраживање синтаксе ових говора изнело пред науку огроман број занимљивих појава, јер би се, између остalog, још једном могли сагледати начини на које балканизми *ћ*родиру у *на^че* говоре и како се *ћ*у развијају [курзив З.С.]” (Ракић-Милојковић 1995: 525).

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Бошњаковић, Жарко, Светлана Вареника. Напомене о морфосинтаксичким особинама српског говора села Рудне у Румунији. *Српски језик XIII/1–2* (2008): 261–279.
- Бошњаковић, Жарко, Светлана Вареника. Дијалекатски текстови из поморишког села Сараволе у Румунији. *Прилози ћроучавању језика 40* (2009): 143–159.
- Бошњаковић, Жарко, Михај Н. Радан. Досадашња истраживања утицаја румунског језика на лексику српских говора у румунском делу Баната. *Јужнословенски филолог LXVI* (2010): 135–161.
- Бошњаковић, Жарко, Драгана Радовановић. Теренски записи из Малог Гаја (Румунија). *Прилози ћроучавању језика 40* (2009): 161–178.
- Вучковић, Марија. Савремена дијалектолошка истраживања у српској лингвистици и проблематика језика у контакту. *Јужнословенски филолог LXV* (2009): 405–423.
- Грковић-Мелцор, Јасмина. Увод у историјску синтаксу. Љ. Суботић, В. Васић, С. Павловић (ред.). *Предавања из историје језика* [Лингвистичке свеске; 4]. Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 2004, 103–144.
- Ивић, Павле. Једна доскора непозната група штокавских говора: говори са незамењеним јатом. *Годињак Филозофско-факултета I* (1956): 146–160.
- Ивић, Павле. Место банатског херског говора међу српским дијалектима. *Банатске Хере*. Нови Сад: Матица српска, 1958, 326–353.
- Ивић, Павле. Балканизми у настајању у српским говорима Баната. *О језику некадашњем и садашњем*. Београд – Приштина: БИГЗ – Јединство, 1990, 189–198.
- Ивић, Павле. *Српскохрватски дијалекти. Њихова структура и развој. О^иштина разматрања и штокавско наречје*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 1994а.

- Ивић, Павле. О српском говору у Батањи. *Јужнословенски филолог L* (1994б): 33–49.
- Ивић, Павле. Српски дијалекти и њихова класификација (II). *Зборник Матици српске за филологију и лингвистику XLII* (1999): 303–354.
- Ивић, Павле. Балкански језички савез и лингвистичка географија. *Зборник Матици српске за филологију и лингвистику XLV/1–2* (2002): 7–12.
- Ивић, Павле, Жарко Бошњаковић, Гордана Драгин. Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта (друга књига: Морфологија, Синтакса, закључци, текстови). *Српски дијалектиолошки зборник XLIII* (1997).
- Маројевић, Радмило. Учење о побочним акцентима и Вакернагелов закон о распореду енклитика. *Зборник Матици српске за славистику 73* (2008): 267–281.
- Милин, Живко, Михај Радан. О заједничком пореклу архаичних српских говора са подручја румунског Баната. *Romanoslavica XXXVIII* (2003): 41–68.
- Милорадовић, Софија. *Употреба падежних облика у говору Параћинског Поморавља. Балканистички и етномиграциони аспекти*. Београд: Етнографски институт САНУ, 2003.
- Милорадовић, Софија. Употреба падежних облика у говору Радимње и Параћинског Поморавља – једно поређење. *Probleme de filologie slavă XIV* (2006): 89–98.
- Милорадовић, Софија. Дијахрони и синхрони аспект аналитичких појава у српским народним говорима. *Зборник Матици српске за славистику 71–72* (2007а): 357–375.
- Милорадовић, Софија. И ракију пијем сас медом. Дијалекатска скица Белобрешке (Румунија). *Probleme de filologie slavă XV* (2007б): 573–580.
- Милорадовић, Софија. Статус објекатске редупликације у српским народним говорима. *Годишњак за српски језик и књижевносӣ Филозофскоӣ факултета у Нишу 9*, година XXII (2009): 287–295.
- Мирјанић, Ђока. О неким особинама говора села Српског Семартона. *Actele Simpozionului de raporturi culturale, literare și lingvistice româno-iugoslave* (București, 21–25. X 1976). București, 1979, 395–402.
- Павловић, Слободан. Дистрибуција енклитика у старосрпским повељама и писмима XII и XIII века. *Зборник Матици српске за филологију и лингвистику LIV/2* (2011а): 31–52.
- Павловић, Слободан. Елементи неконфигуративне синтаксе у старијим словенским писменостима. *Зборник Матици српске за славистику 80* (2011б): 47–62.
- Пипер, Предраг, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић. *Синтакса савременога српског језика. Просаја реченица*. У редакцији академика Милке Ивић. Београд – Нови Сад: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига – Матица српска, 2005.
- Пипер, Предраг. Место енклитике у реченици. *Наши језик LXI/1–2* (2010): 77–80.
- Радан, Михај Н. Иновације у српским говорима у румунском Банату у светлу језичке интерференције (са посебним освртом на карашевске говоре). *Научни саслушак слависта у Вукове дане 38/1* (2009): 289–302.
- Ракић-Милојковић, Софија. Синтаксички упитник за говоре косовско-ресавске и призренско-тимочке зоне. *Српски дијалектиолошки зборник XL* (1995): 521–570.
- Симић, Зоран, Маца Царан. О румунском утицају у говору Банатске Црне Горе. *Probleme de filologie slavă XIV* (2006): 151–163.
- Степановић, Предраг. *Говори Срба у Мађарској*. Будимпешта: Самоуправа Срба у Мађарској, 2000.
- Томић, Миле. Говор Свиничана. *Српски дијалектиолошки зборник XXX* (1984): 7–265.
- Томић, Миле. Говор Радимаца. *Српски дијалектиолошки зборник XXXIII* (1987): 303–474.
- Чешљар, Мирјана. Из лексике Иванде (румунски Банат). *Прилози проучавању језика 19* (1983): 107–148.

*

GLR – *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*. București: Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, 2005.

HALUPKA-REŠETAR, Sabina. *Rečenični fokus u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Filozofski fakultet [Edicija E-disertacija, knjiga 1], 2011: <http://www.ff.uns.ac.rs/biblioteka/digitalna/e-disertacija/edis01_Halupka-Resetar.pdf> 8.02.2012.

MILIN, Jiva. Microtoponimia localității Crălovăț. *Studii de slavistică*. Timișoara: Editura Mirton, 1998a, 113–124.

MILIN, Jiva. Imena i prezimena Srba u Banatskoj Crnoj Gori. *Studii de slavistică*. Timișoara: Editura Mirton, 1998b, 125–149.

- NEWEKLOWSKY, Gerhard. O jezičkim kontaktima u jugoistočnoj Evropi. *Зборник Мађица српске за филологију и лингвистику* XLIII (2000): 379–384.
- RADAN, Milja. Rumunski uticaj u karaševskim govorima iz SR Rumunije. *Actele Simpozionului de raporturi culturale, literare și lingvistice româno-iugoslave* (Bucureşti, 21–25. X 1976). Bucureşti, 1979, 529–537.
- ȚARAN, Mața, Zoran SIMIĆ. Despre sintaxa cazurilor în graiul sârbesc din Muntenegrul bănățean. Mihai Radan, Maria Király (coord.). *Interferențe lingvistice în zona multietnică a Banatului* (GRANT). Timișoara: Editura Universității de Vest, 2006, 75–84.
- VESCU, Victor. Împrumuturi românești în graiurile sîrbești din județele Timiș și Caraș-Severin. *Lumina XXIX/7–8* (1975): 518–522.
- VESCU, Victor. Govor Banatske Crne Gore. *Зборник за филологију и лингвистику* XIX/1 (1976): 115–172.

Zoran Simić

SOME PROPERTIES OF LINEARIZATION IN THE VERNACULARS OF BANAT MONTENEGRO AND REKAŠ

Summary

Based on the material collected in Banat Montenegro and Rekaš and the analysis of the emigrant vernacular speeches of the region, the paper deals with the sentence word order with regards to the clitic linearization and the linearization of the congruent attribute in the noun phrase. The aim is to explicate the syntactic interference with the Romanian language in these two domains. The registered material is compared to the Serbian standard, on one hand, and the Romanian models of the word order, on the other. The radically modified clitic linearization clearly indicates the syntactic calque from the Romanian language, with the most frequent occurrence of the proclitization of verbal and pronominal enclitics and of the proclitization of the morpheme *se*, which breaks the principal rule of the secondary position in the clitic linearization in Serbian. The influence of the Romanian language also results in the change of position of the pronominal enclitics and the morpheme *se*, which otherwise come after subordinating and correlative conjunctions, at the end of the sentence, after the particle *ne*. While the re-positioning of the clitics has been influenced by Romanian syntax, the word order in the cluster of clitics has remained intact. The other case of interference with the Romanian language has to do with the post-positive use of the congruent attribute expressed by an adjective or adjectival pronoun. However, it remains a facultative innovation so that the precedence is given to anteposition, especially when the adjectival pronoun is found in the role of the congruent attribute.

The analysis confirms the prevailing attitude of those who studied Serbian peripheral vernaculars and Balkanisms in them, which states that the peripherality and intensity of the contact with a typologically non-related language is the direct cause of the pronounced occurrence of some Balkanisms. The analysis also confirms the existence of certain factors which limit the unrestricted incursion of particular structures from a non-Slavonic Balkan language into a Serbian peripheral vernacular. Some of the results reconfirm the rule of gradual change from one structure to another, where the current state represents an intermediate stage in the creation of Balkanisms, as a facultative innovation, and other results support the fact that the occurrences of Balkanisms in the beginning stages are realized through the change of only one segment of the given category.

Институт за српски језик САНУ
Кнез Михаилова 36, 11 000 Београд, Србија
zosim04@yahoo.com